PÁZMÁNY BÖLCS-ÉSZ

• ORSZÁGOS TANULMÁNYI VERSENY •

T Ö R T É N E L E M

2026/2027. II. forduló

írásbeli teszt (*munkapéldány)*

Online kitöltendő:
https://forms.gle/g4zJcNV9QpB4CvfL6

határidő: **2026. 12. 10.**

T E S Z T K É R D É S E K

1. Készítsen vázlatot a szóbeli döntőre tervezett előadásához maximálisan egy oldal terjedelemben! A témavázlatot a guitbhf@gmail.com e-mail címre küldje el csatolt fájl formájában, fájlnévnek a saját nevét adja meg! [20p]

2. Mi az a történelmi-jogi fogalom vagy intézmény, amelynek létrejöttét az alábbi feltételek leírják? [5p]

Egy magyar politikai közösség vezetői a következő helyzetben találják magukat:

- *Jogalapjuk szerint uralkodójuk még él.*
- *Az ország jelentős része azonban egy másik hatalom katonai ellenőrzése alatt áll.*
- *A vezetők úgy vélik, hogy a törvényességet képviselik.*
- *Nem akarják megszüntetni a királyságot.*
- *Nem akarnak új királyt választani.*
- *Mégis olyan állami berendezkedést hoznak létre, amelyben király nélkül működik a királyság.*
- *Az általuk választott államfő hatalma jóval szélesebb lesz, mint amilyen egy átlagos parlamentáris monarchia régenséé szokott lenni.*
- *A rendszer több mint húsz évig fennmarad.*

3. Melyik középkori magyar államjogi elvre épül az alábbi leírás? [5p]

Egy ország vezető rétege fellázad az uralkodó ellen. A lázadók azt állítják, hogy nem hűtlenek. Sőt, szerintük éppen ők a hűségesek. Az uralkodó viszont azt állítja, hogy a lázadás lázadás, ezért a résztvevők bűnösök. A vita évtizedekig nem dől el véglegesen. Nagyjából háromszáz évvel később ugyanennek az országnak a politikusai és jogtudósai egy régi oklevélre hivatkozva azt mondják:

- *bizonyos körülmények között az uralkodó elleni fellépés nem hűtlenség;*
- *a rendeknek joguk lehet az ellenállásra;*
- *az uralkodó hatalma nem korlátlan;*
- *mindezt nem forradalmi, hanem hagyományos alapon állítják.*

Az érdekes az, hogy az a bizonyos oklevél eredetileg egészen más politikai helyzetben született, és a kortársak valószínűleg nem sejtették, milyen hosszú utóélete lesz.

4. Melyik történelmi esemény vagy politikai megoldás a feladvány megfejtése? [5p]

A magyar politikai elit évtizedeken át azért küzd, hogy országának minél nagyobb önállóságot szerezzen a birodalmon belül.
Amikor végre sikerül egy olyan megállapodást kötniük, amely:

- *helyreállítja az ország alkotmányos intézményeit,*
- *jelentősen növeli az önrendelkezést,*
- *lehetővé teszi a gyors gazdasági fejlődést,*
- *a vezető politikusok többsége történelmi sikernek tekinti, akkor a kortársak egy kisebb, de hangos része azt állítja, hogy valójában árulás történt.*

Az utókor sem tud teljesen megegyezni. A különös az, hogy:

- *akik támogatták ezt a megoldást, magukat a nemzeti érdek következetes képviselőinek tartották;*
- *akik ellenezték, szintén magukat a nemzeti érdek következetes képviselőinek tartották;*
- *mindkét fél hivatkozhatott forradalmi örökségre;*
- *a vita még több mint száz évvel később sem zárult le teljesen.*

5. Képzeljen el egy 19. századi vitát Bécsben egy osztrák hivatalnok és egy magyar jogtudós között. Az osztrák hivatalnok gúnyolódva azt mondja: *Nálunk az uralkodó a legfontosabb. Nélküle nincs érvényes törvény, nincs állam. Ha a császárt foglyul ejti az ellenség, vagy meghal, az ország gyakorlatilag megbénul, mert fej nélkül a test halott.*
A magyar jogtudós mosolyog, és így felel: *Nálunk, Magyarországon a biológia és a jog fordítva működik. Nálunk van egy halhatatlan test, amelynek van egy halandó feje. Ha a fej meghal, a test él tovább, és azonnal új fejet növeszthet. Ha a fej hűtlen lesz, a test leválthatja, sőt, a fej nélkül is tökéletesen működő állam maradhat.*

a) Mi ennek a történelmi-jogi doktrínának a neve, amely a magyar államrendszert évszázadokon át meghatározta, és amelyre a jogtudós hivatkozik? [2p]

b) Mit jelent a *ius resistendi* fogalma? Nevezzen meg egy példát, amikor erre hivatkozva igazoltak politikai vagy katonai döntést! [2p]

6. Olvassa el a link alatt található tanulmányt, majd jelölje be a helyes választ! (igaz, hamis, a tanulmány alapján nem eldönthető) [12p]
https://www.epa.hu/00600/00617/00020/pdf/EPA00617_tortenelmi_szemle_2015_01_051-066.pdf

6.1. Az 1980–1990-es évek magyar történetírásában elterjedt „országegyesítési kísérletek" koncepciója szerint az erdélyi fejedelmek hadjáratai a függetlenségi harc helyett a három részre szakadt Magyarország területi egységének helyreállítására irányultak, ám a legújabb kutatások ezt a nézetet azért bírálják, mert figyelmen kívül hagyta az Erdélyi Fejedelemség Oszmán Birodalomtól való vazallusi függését.

a) igaz b) hamis c) nem eldönthető

6.2. Bethlen Gábor 1623–1624-es és 1626-os hadjáratait a magyar királysági rendek nem szélesítették országos rendi felkelésekké, mivel az 1622-es soproni kiegyezés során már sikerült megerősíteniük pozícióikat, kiváltságaikat és vallásszabadságukat, így nem akarták az országot egy újabb belháborúba sodorni.
a) igaz b) hamis c) nem eldönthető

6.3. A 17. századi Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség története Pálffy Géza szerint zökkenőmentesen leírható egyetlen közös történeti modell keretében, mivel mindkét államalakulat a magyar nemzeti függetlenség megőrzésére törekvő politikai elit irányítása alatt állt.
a) igaz b) hamis c) nem eldönthető

6.4. Thököly Imre az 1681-es soproni országgyűlés idején azért vonakodott elfogadni a negyedik kiegyezés feltételeit, mert XIV. Lajos francia királytól titkos pénzügyi támogatási ígéretet kapott a fegyveres harc folytatására.
a) igaz b) hamis c) nem eldönthető

6.5. A bécsi Habsburg-udvar a 17. századi felkelések lecsendesítése után kivétel nélkül kemény megtorlással és kivégzésekkel sújtotta a törvényes uralkodó ellen fegyvert fogó magyar politikai vezetőket, így a felkelések szervezői a kiegyezések egyértelmű veszteseivé váltak.
a) igaz b) hamis c) nem eldönthető

6.6. A hosszú 17. századot lezáró 1711-es szatmári béke nem csupán egy katonai békekötés volt, hanem a korszak ötödik meghatározó kompromisszumrendszere, amely biztosította a rendi kiváltságok megőrzését és azt, hogy a Lajtától keletre ne lehessen bevezetni a Habsburg centralizációt.
a) igaz b) hamis c) nem eldönthető

7. Írjon az AI segítségével egy rövid magyar nyelvű levelet, amely a mohácsi csatát követő második nap kelt Erdély területén! Ügyeljen rá, hogy a megtévesztésig hitelesnek tűnjön a levél tartalma. [10p]

8. Következményláncolat-rekonstrukció [26p]
Az alábbi kijelentések – egyetlen kakukktojás kivételével – négyelemes ok-okozati láncokba rendezhetők.

- **A láncok kiindulópontjai:** Az első 5 kiemelet kijelentés mindegyike egy-egy lánc kezdőeleme.
- **A feladat:** A megmaradt kijelentések felhasználásával rekonstruálják az eseményláncokat az ok-okozati összefüggések és a kronológia alapján.
- **Válaszformátum:** Összesen **5 darab 4 karakteres kódot** várunk a kijelentések sorjelölőit a megfelelő sorrendben megadva, például: **1t9q**. Külön tüntessék fel a **kakukktojás** sorjelölőjét is!

1 **A 16. század elején portugálok Afrika megkerülésével a keleti áruk elsődleges közvetítői lettek az európai fogyasztók számára.**

2 **II. Károly spanyol király halálával kirobbant a spanyol örökösödési háború (1701–1714).**

3 **Napóleon 1806-ban kihirdette a kontinentális zárlatot, amellyel gazdasági embargót vezetett be Nagy-Britannia ellen.**

4 **A krími háborúban Ausztria nem lépett be katonailag, de diplomáciai nyomást gyakorolt Oroszországra, amivel magára haragította a cári birodalmat, és elveszítette legfőbb külpolitikai támaszát.**

5 **Az amerikai polgárháború (1861–1865) idején Európa hatalmas mennyiségű élelmiszert és nyersanyagot vásárolt Amerikából, ami az amerikai mezőgazdaság és ipar példátlan fellendüléséhez vezetett.**

z A belső feszültségek és a nemzetközi gyengeség együttesen vezettek a kiegyezéshez, amely létrehozta az Osztrák–Magyar Monarchiát.

i A háború után az USA óriási búzatermelési kapacitása tovább nőtt, és az 1880-as évektől az amerikai, majd argentínai és orosz gabona exportja elárasztotta Európát.

q A háborús konjunktúra idején a magyar nagybirtokosok hatalmas bevételekre tettek szert, ám a háború vége utáni hirtelen áresés miatt sokan felismerték, hogy a hagyományos földesúri gazdasági modell fenntarthatatlan.

u A Habsburgok szinte az összes katonájukat kivonták a magyarországi helyőrségekből és a végvárakból, hogy a nyugati frontokon vessék be őket.

6 A magyarországi katonai vákuum, a súlyos Habsburg centralizációs törekvések és az elégedetlenség kedvező történelmi pillanatot teremtett egy király ellenes fegyveres felkelés kitörésére.

8 A megnövekedett oszmán birodalom elsöprő erővel aratott sikert a mohácsi csatában.

s A meggyengült Egyiptomot az oszmánok könnyedén elfoglalták.

p A válság hosszú távon hozzájárult a magyar agrárnépesség elszegényedéséhez és az ország gazdasági modernizációs kényszeréhez.

k A spanyol konkvisztádorok hatalmas mennyiségű ezüstöt hoztak be Európába az Újvilágból.

0 Az egyiptomi mameluk birodalom bevételei jelentős mértékben csökkentek.

r Az elszigetelődött Habsburg Birodalom sorozatos vereségeket szenvedett a szárd–francia–osztrák háborúban és a porosz–osztrák háborúban.

9 Az elzárt Európában óriási kereslet keletkezett gabona, gyapjú és mezőgazdasági termékek iránt, a

Habsburg Birodalom mezőgazdasága felvirágzott.

w Ez a felismerés adta a legfőbb lökést a Széchenyi István által fémjelzett magyar reformkornak, megnyitva az utat a polgári átalakulás és a modernizáció felé.

o Ez a tengerentúli olcsó búza versenye Európa-szerte súlyos gabonaválságot idézett elő, ami a magyar búzatermelést szinte katasztrofális helyzetbe sodorta.

t Ezek a katonai és presztízsveszteségek belpolitikai válságot idéztek elő a birodalmon belül, ami Magyarország alkupozícióját jelentősen megerősítette.

7 II. Rákóczi Ferenc kibontotta zászlaját – az általa vezetett harc alapjaiban rendezte át a magyarság nemzeti önazonosságát és Habsburg-ellenes küzdelmeinek hagyományát.